

**Deklaracja w sprawie ustanowienia
Konfederacji Muzealnej
na rzecz Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”**

*„[...] zbiorów muzealnych, będących częścią dziedzictwa,
nie można wyjaśnić bez osadzenia ich w otaczającym pejzażu”*

Rezolucja ICOM (2016)

*„Bez dziedzictwa nie ma rozwoju, gdyż nie ma punktu odniesienia.
Dlatego potrzeba solidarnego przekazu pomiędzy pokoleniami”*

Karta Solidarności (2009)

Rola współczesnych instytucji kultury pamięci wykracza poza tradycyjne gromadzenie i ochronę zbiorów. Obiekty muzealne, zlokalizowane w konkretnej przestrzeni terytorialnej, oddziałują na swoje otoczenie oraz tworzą lokalny i społeczny kontekst kultury pamięci. Dlatego muzea powinny opiekować się danym miejscem, uwzględniając jego wielorakie aspekty przestrzenne, krajobrazowe, społeczne i symboliczne.

W działalności i programie współczesnego muzeum chodzi o takie zidentyfikowanie dziedzictwa, aby odpowiednio wprowadzać je w dialog z kulturą lokalną oraz zapewnić przekaz wartości i tożsamości. Społeczność lokalna, a więc mieszkańcy miejscowości, są pierwotnym gospodarzem każdego muzeum. Kluczowym czynnikiem opieki i troski o powierzone muzeum dziedzictwo powinien być rozwój – zarówno osobowy i społeczny – jak i rozwój postrzegany w kategoriach ekonomicznych.

*Kierując się powyższymi założeniami, Towarzystwo Przyjaciół Markowej oraz Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej inicjuje międzyinstytucjonalne partnerstwo w postaci **Konfederacji Muzealnej na rzecz Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”**. Nasze współdziałanie świadomie nawiązuje do idei konfederacji, która jako instytucja republikańskiej samorządności stanowi wyraz tradycji dawnej Rzeczypospolitej oraz jest ważnym i inspirującym elementem polskiego dziedzictwa.*

*Program „Muzeum w przestrzeni Markowej” będzie realizowany w oparciu o zasady i założenia programowe **Karty Solidarności**, proklamowanej w Krakowie 10 czerwca 2009 roku, która wskazuje, iż etos solidarności jest ważnym filarem organizowania życia społecznego, zaś zasada dobra wspólnego wyznacza sposób odnoszenia się zarówno do przeszłości, jak i do przyszłości naszego Narodu. W szczególny sposób inicjatorzy Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej” odwołują się do idei muzeum w przestrzeni (muzeum rozszerzonego), jako kierunku rozwoju muzealnictwa wskazanego w **Rezolucji nr 1 Międzynarodowej Rady ds. Muzeów ICOM z 9 maja 2016 roku pt. Odpowiedzialność muzeów za krajobraz**.*

Program „Muzeum w przestrzeni Markowej” ma na celu tworzenie kultury pamięci oraz edukację na rzecz dziedzictwa i jego wartości. Ważnym zadaniem jest ochrona zasobów dziedzictwa wsi Markowa oraz propagowanie historii Rodziny Ulmów i innych rodzin z Markowej, które podczas II wojny światowej ratowały obywateli Rzeczypospolitej Polskiej narodowości żydowskiej, a także propagowanie wiedzy o życiu żydowskiej wspólnoty w Markowej. Program zakłada i postuluje kreowanie inicjatyw na rzecz rozwoju społecznego i gospodarczego w oparciu o dziedzictwo wsi Markowa.

Kluczowym elementem Programu będzie debata programowa i społeczna ukierunkowana na identyfikację i interpretację dziedzictwa Markowej. Kluczem w jego odkrywaniu jest przestrzeń, którą rozumiemy co najmniej na trzech płaszczyznach: jako przestrzeń fizyczna (krajobraz), przestrzeń społeczna (obywatelska) oraz przestrzeń symboliczna (pamięć rodzinna i wspólnotowa, dziedzictwo, lokalna tradycja). Przestrzeń jest szczególnie istotnym elementem rozwoju, gdyż tu najpełniej widać wartość i znaczenie kultury solidarności. A to dzięki tej kulturze, możliwy był heroiczny czyn Rodziny Ulmów oraz innych Polaków, którzy ryzykując życiem własnym i bliskich, ratowali skazanych na Zagładę Żydów podczas okupacji niemieckiej. Historia ta na trwałe zapisana jest w przestrzeni Markowej, przez co – obok wymiaru fizycznego – zyskuje ona ważny wymiar duchowy. Przestrzeń Markowej przemawia poprzez przyrodę i architekturę, ukazując swój potencjał duchowy, genius loci.

Odkrywanie i publiczne prezentowanie genius loci Markowej oraz debata i edukacja o tożsamości naszej kultury, a zwłaszcza o jej uniwersalnych wartościach, takich jak człowieczeństwo, miłość bliźniego i solidarność, to najważniejsze punkty Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”. Podejmujemy je z wrażliwości, gdyż – za autorami Karty Solidarności – wyrażamy przekonanie, iż człowiek „potrzebuje piękna krajobrazu, szczególnie tego, w którym jest zakorzeniony. W krajobrazie zapisane są wartości przyrodnicze, sakralne, społeczne i historyczne. Pomiędzy krajobrazem a pamięcią istnieje szczególna, niewidzialna więź”.

Powołując Konfederację Muzealną na rzecz Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”, deklarujemy jej otwarty charakter. Zapraszamy do udziału w Konfederacji inne podmioty gotowe współdziałać dla realizacji wyrażonych przez nas celów. Zasady przystępowania i uczestnictwa w Konfederacji zostaną określone w odrębnym protokole, który będzie stanowić załącznik do Deklaracji.

Deklaracja w sprawie ustanowienia Konfederacji Muzealnej na rzecz Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej” ma charakter listu intencyjnego i nie rodzi żadnych bezpośrednich zobowiązań finansowych dla Stron niniejszego porozumienia.

**Niniejszą deklarację podpisujemy uroczyście w Markowej,
podczas obchodów Międzynarodowego Dnia Muzeów.**

**MUZEUM POLAKÓW
RATUJĄCYCH ŻYDÓW
PODCAŁ II WOJNY ŚWIATOWEJ
IM. RODZINY ULMÓW
W MARKOWEJ**

**Deklaracja w sprawie ustanowienia Konfederacji Muzealnej
na rzecz Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”
(komentarz autorski)**

1.

Przygotowana Deklaracja ma charakter listu intencyjnego, który wyraża wolę współpracy (oraz jej założenia i cele) pomiędzy Towarzystwem Przyjaciół Markowej a Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II wojny światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej. Obie instytucje zgodnie deklarują chęć współtworzenia **Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”**.

Choć podpisanie Deklaracji nie rodzi żadnych zobowiązań finansowych i prawnych, to przez fakt, iż jej podpisanie ma uroczysty, oficjalny charakter, jest zobowiązaniem publicznym do współdziałania, którego efekty także mogą być weryfikowane przez opinię publiczną. Podkreśleniem wagi i znaczenia Deklaracji, jest jej przyjęcie w ramach obchodów 5. rocznicy utworzenia Muzeum Polaków Ratujących Żydów.

Doprecyzowanie zadań, harmonogram konkretnych działań, podział obowiązków, czy ramowe określenie pola współpracy, może być dodatkowo wsparte porozumieniem (w rygorze dokumentu cywilno-prawnego) podpisanym przez obie strony Deklaracji.

Deklaracja zakłada możliwość udziału w Programie innych podmiotów. Ich akces będzie potwierdzony podpisaniem osobnej deklaracji przystąpienia do Programu (zawierającej opis założeń, celów i wartości, podzielanych przez sygnatariuszy), która stanowić będzie załącznik do Deklaracji z 18 maja 2021 r. Regulacje związane z podziałem zobowiązań powinny być sankcjonowane w drodze odrębnych umów cywilno-prawnych.

2.

Uzasadnienie przyjęcia Deklaracji i ustanowienia Programu przez Towarzystwo Przyjaciół Markowej i Muzeum Polaków Ratujących Żydów dotyczy przede wszystkim trzech aspektów: 1) poczucia odpowiedzialności Muzeum za przestrzeń Markowej (widzianą co najmniej w trzech wymiarach); 2) wpisania wyzwań rozwoju instytucji w ramy koncepcji muzeum w przestrzeni (teoria muzeum rozszerzonego); 3) przekonania, iż dziedzictwo („przechowywane” i „wydobywane” na światło dzienne przez Muzeum) stanowi ważny czynnik rozwoju, zarówno społeczno-gospodarczego wspólnoty, jak indywidualnego poszczególnych osób korzystających z rezultatów działania Programu.

Nazwa tej ścieżki rozwoju („muzeum w przestrzeni”) jest użyta świadomie i nawiązuje do koncepcji, która postuluje działalność programową Muzeum, co najmniej w trzech wymiarach, wynikających z pojemności określania „przestrzeń”: przestrzeni fizycznej, terytorialnej (krajobraz), przestrzeni obywatelskiej (społeczne otoczenie muzeum) oraz przestrzeni symbolicznej (dziedzictwo i jego muzealna narracja, tożsamość i kultura lokalna). Dodatkowym, przyszłościowym aspektem, w który może wpisywać się Program, jest przestrzeń wirtualna (Internet). Wybór tej konkretnej nazwy jest o tyle istotny, iż w obszarze współczesnej dyskusji o muzeach spotkać można takie określenia, jak „muzeum w otoczeniu”, „rozszerzone muzeum”, „muzeum o poszerzonych zadaniach”

czy „ekomuzeum”. Każde z nich akcentuje inny aspekt rozwoju. Wybrane wyrażenie wskazuje na zakorzenienie Programu w konkretnej przestrzeni fizycznej oraz odwołuje się do zadeklarowanych w nim wartości duchowych, *genius loci*.

Deklaracja wpisuje Program „Muzeum w przestrzeni Markowej” w ideowe i instytucjonalne ramy Karty Solidarności, proklamowanej w Krakowie 10 czerwca 2009 r., z inicjatywy Instytutu Przestrzeni Obywatelskiej Pro Publico Bono. Prowadzone w ramach Programu działania podkreślają zatem szczególne znaczenie kultury solidarności (kultury współpracy, samorządności obywatelskiej i personalizacji stosunków międzyludzkich) w realizowaniu działań na rzecz wspólnoty narodowej.

Drugim odniesieniem zawartym w Deklaracji jest tzw. „rezolucja mediolańska” ICOM (2016), która postuluje rozszerzenie misji muzealnej na opiekę nad krajobrazem. Realizacja tych celów nie stoi w sprzeczności względem polskiej ustawy o muzeach. Stanowi jej istotne rozszerzenie i aktualizację, związaną z rolą społeczną, jaka przypisywana jest instytucji muzealnej, która staje się obecnie także katalizatorem ważnych przemian społecznych.

3.

Deklaracja podkreśla, iż Program „Muzeum w przestrzeni Markowej” dotyczy realizacji zadań edukacyjnych zmierzających do kształtowania kultury pamięci. Koncepcja ta wskazuje na specyficzny sposób funkcjonowania dziedzictwa i pamięci w dyskursie publicznym, akcentując jej aspekt kulturotwórczy. Zwrócenie uwagi na fakt, iż pamięć i tożsamość przejawiają się w obszarze kultury (a więc dotyczą spraw także duchowych, indywidualnych wartości i ich społecznego funkcjonowania), stanowi wskazówkę dla tworzenia Programu. Koncepcja kultury pamięci wskazuje bowiem na potrzebę edukacji i wprowadzania do przestrzeni społecznej takich uniwersalnych wartości, jak człowieczeństwo, wolność i solidarność, dobro wspólne czy piękno. Ich zbiór określa w stopniu podstawowym Karta Solidarności.

Edukacyjny cel Programu „Muzeum w przestrzeni Markowej”, związany z kształtowaniem kultury pamięci, możliwy jest do osiągnięcia przede wszystkim poprzez współpracę i „uzgodnienia” czynione na polu społecznym. Dlatego też Deklaracja ma charakter partnerstwa międzyinstytucjonalnego, ujętego w formę – wpisanej w tradycję – konfederacji, czyli społecznego, organicznego, obywatelskiego „zebrania się” i wspólnego zorganizowania w celu podjęcia wspólnych wyzwań i zadań. Konfederacja muzealna to dobrowolne, samorządne podjęcie współdziałania na rzecz kultury pamięci, tworzonej na zasadach dobra wspólnego.